

**Виставка-презентація результатів
археологічного польового сезону – 2016**

4–5 листопада 2016 року Харківське обласне історико-археологічне товариство і Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна проводять X Міжнародну наукову конференцію «**Проблеми історії та археології України**», присвячену 125-річчю професора К. Е. Гриневича.

У рамках роботи конференції **4 листопада о 15:00** в Музеї археології Каразінського університету відбудеться **презентація результатів археологічного польового сезону 2016 року**, яка представляє всі науково-дослідницькі центри Харкова, які здійснюють вивчення й охорону археологічних пам'яток як на території Слобожанщини так і сусідніх областей. Виставка знахідок, здобутих під час археологічних розкопок польового сезону 2016 р. буде працювати кілька днів. Запрошуються всі охочі.

Сніжко І. А., Бабенко Л. І. (Харківський історичний музей). Дослідження стоянки біля с. Кам'янка у 2016 році

Експедиція ХІМ за участю вихованців археологічного гуртка ХПДЮТ завершила дослідження південної периферійної частини стоянки. З культурного шару походить колекція крем'яних артефактів, що включає нуклеїдні уламки, нуклеуси різної стадії спрацьованості, відбійники, технічні сколки, відщепи та пластини. Знаряддя із вторинною обробкою представлені різцями, наконечниками з боковою виїмкою, скребками. На кількох пластинках і відщеплах зафіксовано сліди спрацьованості у вигляді ретуші утилізації. Стоянка датується часом близько 15 тис. років тому і належить до кола епігравецьких пам'яток.

Шрамко І. Б., Задніков С. А. (ХНУ імені В. Н. Каразіна). Дослідження Більського городища в 2016 г.

У 2016 р Скіфська експедиція ХНУ імені В. Н. Каразіна продовжувала вивчення Більського городища. Згідно з наміченим планом дослідження здійснювалися на території різних частин цього величезного археологічного комплексу. На **Східному укріпленні** (кер. С. А. Задніков) були продовжені роботи на ділянці розкопу № 35. Розкрито господарські об'єкти однієї з садіб V—IV ст. до н. е. Серед знайдених при розкопках предметів матеріальної культури особливо слід відзначити зооморфну статуетку, яка зображує овечку. Виразна фігурка поповнила унікальну колекцію глиняної пластики Більського городища і буде представлена у постійній експозиції Музею археології ХНУ імені В. Н. Каразіна. На **Західному укріпленні** (кер. І. Б. Шрамко) продовжено вивчення зольника № 13. Виявлено невідому за звітними даними траншея 1906 роки (розкопки В. А. Городцова). Завершено дослідження землянки кінця VII ст. до н. е. Цікаві цілі керамічні форми і предмети античного імпорту. На **могильнику Скоробор** (рук. І. Б. Шрамко, С. А. Задніков), розташованому на захід від Більського городища, був досліджений цікавий поховальний комплекс — невеличкий курган, слабко помітний на рівні сучасної денної поверхні. Не зважаючи на те, що, подібно до багатьох інших, курган був пограбований у давнину, а його насип частково зруйнований вогневими точками Другої світової війни, відкрите під насипом поховання виявилось незвичайним. У невеликій ямі з дерев'яним перекриттям у ранньоскіфський час була похована знатна жінка, одяг якої було розшито різноманітними золотими бляшками-аплікаціями. Деякі з них викликали особливий інтерес. Це образ гірського козла, добре відомий у ранньоскіфському мистецтві. Подібні бляшки знайдені лише у декількох архаїчних курганах лісостепової Скіфії. Вони є важливим джерелом для розуміння багатьох історико-культурних процесів, що відбувалися у Східній Європі в VII ст. до н. е. На території Дніпровського Лівобережжя настільки ранні зразки цієї серії знайдені вперше.

Пеляшенко К. Ю. (*Харьковский исторический музей*). **Розкопки Циркунівського городища**

В 2016 р. археологічна експедиція Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова продовжила розкопки городища скіфського часу біля с. Циркуни. Дослідження на площі понад 300 кв. м. здійснювалися в центральній частині Другого (північного) двору. Виявлено ряд об'єктів господарського призначення та комплекс, вірогідно, пов'язаний з культовими діями. Серед знахідок особливий інтерес становлять артефакти сарматської доби. Вперше на пам'ятці здійснювались палеоботанічні дослідження.

Любичев М. В., Мизгін К. В., Варачова К. Г. (*ХНУ імені В. Н. Каразіна*). **Дослідження Герmano-Слов'янської археологічної експедиції у польовому сезоні 2016 року**

У польовому сезоні 2016 року роботи Герmano-Слов'янської археологічної експедиції (керівник — д-р іст. наук, проф. М. В. Любичев), як і в попередні роки, були зосереджені на дослідженні пам'яток пізньоримського часу — початку епохи Великого переселення народів (IV—V ст. н. е.) на території Валківського (археологічний комплекс Війтенки) і Зачепилівського (могильник Зачепилівка) районів Харківської обл. На поселенні Війтенки 1 вивчено кілька господарських і виробничих споруд, на могильнику — два поховання (інгумації). На могильнику Зачепилівка в цьому році досліджено 15 поховань (кремації й інгумації). Крім того, 15–17 вересня на базі експедиції в Війтенках пройшов міжнародний польовий семінар, який зібрав учасників з України, Польщі та Німеччини.

Остапенко П. В. (*Відділ археології Північно-Західного Причорномор'я ІА НАН України*),
Домановський А. М. (*ХНУ імені В. Н. Каразіна*). **Дослідження античної Тіри**

6–16 липня 2016 р. загін студентів історичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна працював у складі археологічної експедиції Відділу археології Північно-Західного Причорномор'я Інституту археології НАН України, яка досліджує Пам'ятку Національного значення «Городище антична Тіра — середньовічний Білгород» (м. Білгород-Дністровський Одеської обл.). Роботи було зосереджено на північній ділянці Центрального Розкопу, де виявлено залишки споруд середньовічного та римського часів, рештки печі. Студенти прослухали лекції з історії античної Тіри та середньовічного Білгорода, методики фіксації та камеральної обробки керамічних та остеологічних матеріалів.

Липтєв О. О. (*ДП ОАСУ «Слобідська археологічна служба»*). **Дослідження Бочковського могильника салтівської культури у 2016 р.**

Бочковський могильник (Вовчанський р-н Харківської обл.) було відкрито В. К. Міхеєвим у 1961 р., але перші дослідження на ньому проведено лише восени 2014 р. На сьогодні розкрито понад 487 кв. м, виявлено 16 різнопланових комплексів. Переважно це різноорієнтовані інгумації в складних ямах з дерев'яними конструкціями, але відкрито також катакомбу, заготовку дромосу, поховання черепа. У похованнях знайдено прикраси, предмети побуту, посуд, уламки монет. За монетними знахідками (у 6 комплексах) могильник датується першими десятиліттями IX ст.

Окaтєнкo В. М. (*ДП ОАСУ «Слобідська археологічна служба»*). **Дослідження ДП ОАСУ «Слобідська археологічна служба» у 2016 р.**

У 2016 р. ДП ОАСУ «Слобідська археологічна служба», окрім наукових експертиз, були проведені охоронні дослідження на території посаду Харківської (майдан Павлівський) та Богодухівської фортець. У результаті досліджені археологічні об'єкти Золотої орди (кінець XIII—XIV ст.), культурні шари скіфської доби і XVIII ст. На території м. Харків під керівництвом В. М. Окaтєнкo розкопаний курган Турецька Могила з основним та впускним похованнями скіфської доби. Завершено дослідження ранньоскіфського кургану № 1 біля п. Караван. Під керівництвом І. В. Голубєвoї продовжені розвідки на території Донецької обл. Під керівництвом О. О. Крютчєнкo досліджений Перекіпський вал на Валківщині.

Колода В. В. (*ХНПУ ім. Г. С. Сковороди*). **Середньовічна археологічна експедиція** в 2016 р. продовжила вивчення городища в с. Мохнач Зміївського р-на Харківської обл. Розкопано ≈ 500 кв. м, досліджено 9 комплексів

хозарського часу, серед яких: житло, хлів, господарча будівля, 4 зернові ями, погріб та господарча яма. Серед численних знахідок всіх можливих категорій речей на особливу увагу заслуговує срібний перстень із зображенням бика на темній скляній вставці. За 5 км на південь від городища віднайшли два нових поселення. На одному з них провели розкопки, що дозволило виявити присутність на ньому населення за бронзової доби та за часів Хозарського каганату. З останнім періодом пов'язане єдине досліджене кремаційне поховання, яке супроводжувалося військовим інвентарем та глиняним посудом.

***Квітковський В. І.* (ДП ОАСУ «Слобідська археологічна служба»). Дослідження Слобожанської ранньосередньовічної експедиції на селищі П'ятницьке-І**

В 2016 р. силами експедиції були продовжені розкопки багатощарового поселення П'ятницьке-І в Печенізькому районі області. Були відновлені роботи в розкопі-6, закладеного В. К. Міхеєвим у 2005 р. На досліджуваній площі розкопу були вивчені залишки кількох середньовічних житлово-господарчих комплексів. Знахідки, в основному, були представлені керамічним матеріалом салтівської (VIII—X ст.) та пенківської (VI—перша половина VIII ст.) культур.

Також, в розвідувальному шурфі поблизу селища, був досліджений комплекс з речами бронзового віку.

***Аксьонов В. С.* (Харківський історичний музей). Розкопки Верхньо-Салтівського катакомбного могильника**

У 2016 р. роботи на катакомбному могильнику біля с. Верхній Салтів Вовчанського району Харківської області були продовжені зусиллями експедиції Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова та Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. За час роботи експедиції були розкопані два дромоси катакомб, що були досліджені експедицією у попередні роки — № 111 (2011 р.) та № 131 (2015 р.). Окрім цього, були виявлені та досліджені чотири катакомби (№ 132, 133, 134, 135) та одне поховання у ґрунтовій ямі (№ 136). На підлозі ходу повторного проникнення до поховальної камери катакомб № 132 та № 134 були зафіксовані плити кам'яних закладів, які були відсунуті від входу до камери при повторному проникненні до неї. У камерах усіх досліджених катакомб були зафіксовані нависне зруйновані кістяки небіжчиків. Камерах катакомб № 132, 133, 135 містили рештки дорослих людей (чоловіка та жінки), у камері катакомби № 134 знаходилися рештки двох дітей віком 4–7 років. Попри навмисну руйнацію кістяків людей у камерах був знайдений чисельний поховальний інвентар: посуд, прикраси, амулети, металеві елементи одягу, зброя та господарсько-побутові речі.

***Юрченко А. В.* (Художньо-меморіальний музей І. Ю. Рєпіна). Археологічні розвідки експедиції Художньо-меморіального музею І. Ю. Рєпіна в басейні Сіверського Дінця**

У 2016 році експедицією Художньо-меморіального музею І. Ю. Рєпіна та за сприяння адміністрації і за активної участі студентів Історичного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна було проведено археологічні розвідки в Чугуївському та Печенізькому районах Харківської області. На трьох пам'ятках було закладено розвідувальні шурфи з метою встановлення часової приналежності пам'ятки (поселення Кочеток-Джерело та ВУВГ «Донець»), дослідження господарської споруди бронзового часу (Хутір Лаптева).

Крім того, було оглянуто так звану Бубонисту гору — пагорб за с. Кицівка. За інформацією місцевих жителів саме звідти походять знахідки зброї салтівської культури, передані до Музею І. Ю. Рєпіна небайдужими громадянами. На пагорбі виявлено незначні фрагменти кераміки та металеві вироби. Отримані результати ілюструють різні періоди заселення краю, як за доби бронзи так і у часи раннього середньовіччя.